

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. д-р Пламен Веселинов Киров

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен

ДОКТОР

Област на висше образование: Социални, стопански и правни науки (3).

Професионално направление: Право (3.6)

Научна специалност: Конституционно право

Автор на дисертационния труд:

СИМОНА ЗДРАВЧЕВА ВЕЛЕВА-СТОЙНОВА,

редовен докторант към катедра „Конституционноправни науки ”

на Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент

Охридски“

Тема на дисертационния труд:

СВОБОДА НА СЛОВОТО – НАЦИОНАЛНИ И ЕВРОПЕЙСКИ ИЗМЕРЕНИЯ

Научен ръководител:

проф. д-р Георги Близнашки

Уважаеми членове на научното жури,

Със заповед № РД 38-168/21.03.2019 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ съм определен за член на научното жури по защита на дисертационния труд на докторанта Симона Здравчева Велева-Стойнова на тема: „Свобода на словото – национални и европейски измерения”, като на първото заседание на журито ми е възложено да изготвя рецензия.

Симона Велева-Стойнова е родена в гр. София. Завършва средното си образование с отличие в 91 ГПНЕ „Проф. Константин Гълъбов“ в София. През 2015 година завършва Юридическия факултет към Софийския университет „Св. Климент Охридски“, специалност „Право“. През януари 2016 Симона Велева-Стойнова е зачислена за докторант в редовна форма на докторантура към катедра „Конституционноправни науки“ на Юридическия факултет, СУ „Св. Климент Охридски“ по професионално направление 3.6 – Право (Конституционно право), със Заповед на Ректора № 20-2157/23.12.2015, считано от 05.01.2016 г., като е отчислена предсрочно с право на защита със Заповед на Ректора № РД – 20-2001/20.12.2018 г. По време на докторантурата си води редовни семинарни занятия на студенти, специалност „Право“, втори курс, редовно обучение. През тригодишния срок на редовната докторантура Симона Велева-Стойнова е положила всички изпити от докторантския минимум по специалността според индивидуалния план с отличен успех.

Докторантът е изготвил дисертационен труд, съдържащ научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и свидетелстват за задълбочените теоретични познания в съответната специалност и способност за самостоятелни научни

изследвания съгласно изискванията на чл. 6, ал. 3 от Закона за развитие на академичния състав на Република България (ЗРАСРБ), чл. 27, ал. 1 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и чл. 66, ал. 1 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“. Процедурата се провежда по реда на §40 от ПЗР на ЗРАСРБ в съответствие с правилата преди промяната на ЗРАСРБ, обн. ДВ, БР. 30 от 2018 г., в сила от 04.05.2018г. в връзка с §7, ал.1 и ал.2, т.2 от ПЗР на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Симона Велева-Стойнова е представила комплект с документи, който включва автореферат; автобиография; копие от диплома за завършено висше образование; заповеди за зачисляване и отчисляване на докторанта; заповеди за провеждане на изпити и съответните протоколи за успешно положени докторантски минимума; дисертационен труд; списък и копия на научните публикации, свързани с дисертационния труд; служебни бележки за статии, които към момента на предаване на комплекта се намират под печат; справка за приносите; декларация за оригиналност и достоверност.

Симона Велева-Стойнова е приложила четиринадесет научни статии и научни съобщения, свързани с дисертационния ѝ труд, публикувани в утвърдени научни издания.

В изпълнение на заповедта на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ и решение на Научното жури, като се ръководя от изискванията на закона за развитие на академичния състав на Република България и Правилника за прилагането му, предлагам на уважаемите членове на

научното жури следните свои изводи и констатации, както и мотивираното от тях заключение.

Дисертационният труд е на тема „Свобода на словото – национални и европейски измерения“. Той е в обем от 361 страници, които включват заглавна страница, съдържание, същинска част от три глави с допълнителни структурни подразделения и списък с използвана литература. Съдържа 553 бележки под линия, 268 източника на български, английски, немски, френски, както и някои отделни източници на сръбски и хърватски. Докторантът се е позовал и разгледал общо 143 решения на Европейския съд по правата на човека, 28 решения на Съда на Европейския съюз, 22 решения на Конституционния съд на Република България, 11 решения на чужди конституционни съдилища, както и 12 решения на Върховния съд на САЩ. Трудът е построен последователно и логично, като поначало изключва повторения и празноти в изложението. Актуалният характер на темата се предпоставя от динамичното развитие на обществените отношения, свързани със свободата на словото и от схващането на свободата на словото като нормативен комплекс, тясно свързан с принципа на политическия плюрализъм. Тя има своя теоретичен, правно-нормативен и практико-приложен аспект. Поначало актуалността на темата по отношение на съвременните демократични конституционни системи и начинът на формулирането ѝ изисква историко-правно и сравнително-правно изследване на проблематиката, свързано с развитието, закрепването и утвърждаването на свободата на словото като ценност, както и на т. нар. „комуникационни права“ – правото на мнение, свободата на печата и на другите средства за масова информация и правото на търсене, получаване и разпространяване на информация. Оформянето и развитието на идеята за свободата на словото в нейния съвременен контекст и въвеждането ѝ в конституционната практика, общото ѝ

теоретично осмисляне и анализиране на нормативната уредба са силно повлияни от конкретни политически процеси в отделните конституционни демокрации. Изведена като самостоятелна тема и чрез приложения от докторантът подход, трудът представлява принос в конституционноправната наука, тъй като са разгледани малко изследвани или неизследвани до този момент аспекти на свободата на словото, като за пръв път е представено цялостно и всеобхватно разглеждане на темата от гледна точка на конституционното право.

Симона Велева-Стойнова демонстрира задълбочени познания в материята, като е използван богат методологически инструментариум – историко-правен, сравнителноправен, системен, структурно-функционален метод и правно-догматичен метод. Това дава възможност да се навлезе в дълбочина на темата и в същото време да се обхване цялата богата проблематика свързана с конституционното закрепване на свободата на словото и неговото функциониране в конституционноправната система. Задълбочените познания на автора на дисертацията в областта на конституционното и сравнителното конституционно право, както и по отношение на конституционната история, дават възможност да се направи задълбочено юридическо изследване на множеството аспекти, които темата на дисертацията предполага.

Предметът на изследването се концентрира върху свободата на словото като основна ценност на съвременния демократичен конституционализъм, като подходът на анализа проследява възникването на института и съществуващите към момента конституционни модели. Разгледан е подробно въпросът за съдържанието и границите на свободата на словото като цяло и на комуникационните права поотделно. Обсъдени са подробно въпросите, свързани с проявленията на свободата на словото в

личната и публична сфера, като е защитена убедително тезата, че свободата на словото като ценност на съвременния конституционализъм не се изчерпва с трите комуникационни права, а е елемент и предпоставка за упражняване на редица други права. В труда са анализирани в дълбочина, както практика на Европейския съд по правата на човека и някои нови решения, неразглеждани в българската литература, така и на Съда на Европейския съюз и на отделни конституционни съдилища в Европа. Наред с това е обхванат анализ на иначе фрагментарната уредба на нормативния комплекс, уреждащ свободата на словото, както в правото на Европейския съюз, така и в националната уредба.

В първа глава от дисертационния труд - „Свобода на словото – понятие и еволюция“ убедително е представена същността на свободата на словото, като авторът показва отлично познаване на трудовете на водещите авторитети в тази област и обосновава своя авторова концепция за същността на свободата на словото – като основно средство за себеизява и развитие на личността, основно средство за поддържане на плурализма, основно средство за участие в управлението и за контрол от обществото над властта. Повдигнат е фундаменталният въпрос за същността и функциите на свободата на словото като ценност. Свободата на словото е представена също така чрез проявата на трите комуникационни права и тяхното закрепване в международните актове, гарантиращи правата на човека. Направеният сравнителноправен анализ е ценен, доколкото маркира отликите и нюансите в закрепването на правото в отделните юридически системи. Наред с това, е дадено интересно, задълбочено и всеобхватно проучване на развитието на свободата на словото. Дисертантът показва отлични познания в сферата на развитието на конституционализма. Анализирани са отделни исторически периоди, като специално внимание е обърнато на мястото и ролята на свободата на

словото в българската държава и право според разнообразни налични исторически източници, както и по-специално – по време на действието на Търновската конституция. Дисертантът прави задълбочен анализ на законодателството по отношение на печата, което включва съществен обем от законодателни актове, исторически източници и други данни.

Втора глава, озаглавена „Съвременни измерения на свободата на словото“ представя анализ на свободата на словото в контекста на конституционната рамка спрямо останалите конституционни права, като самостоятелно и задълбочено проучване е направено по отношение на правото на изразяване на мнение, свободата на печата и на средствата за масова информация, както и на правото на търсене, получаване и разпространяване на информация. Достоянство на труда е разглеждането на различните проявления на правото на изразяване на мнение – в личната и религиозна сфера, но най-вече в политическата сфера, както и в художествената и търговската. Освен това авторът правилно и обосновано защитава тезата, че правото на търсене, получаване и разпространяване на информация търпи надграждане, особено в светлината на практиката на Европейския съд по правата на човека и може да се разглежда не само във вертикален план по отношение на органите на власт, а също така и в хоризонтален план. Това е предпоставено от позитивноправното задължение на държавата да осигури достатъчно условия за възможност за свободно търсене, получаване и разпространяване между самите граждани в условия на плурализъм, а не само от страна на държавните органи. Самостоятелно е обсъдена свободата на словото в практиката на Европейския съд по правата на човека и в законодателството на Европейския съюз.

Трета глава „Граници на свободата на словото. Актуални проблеми и особености“ представлява безспорен принос в теорията, тъй като подлага на всеобхватен и задълбочен анализ някои малко изследвани аспекти, свързани с границите на свободата на словото. Обсъдени са детайлно основни конституционни блага, спрямо които свободата на словото влиза в колизия – честта, достойнството и доброто име на индивида, националната сигурност, предотвратяването на безредици и престъпления, защита на неприкосновеността на личния живот, морала и добрите нрави. Във всеки тях е предложен задълбочен сравнителноправен анализ и съпоставка спрямо на режима на уредбата на границите в други европейски държави.

Разгледани са актуални въпроси, свързани с правния режим на собствеността на медиите, речта на омразата, защита на тайната на журналистическите източници, свободата на словото и поддържането на авторитета и неприкосновеността на съдебната власт, защита на личните данни, както и свободата на словото в интернет.

Симона Велева-Стойнова систематизира в своя труд редица интересни и обосновани предложения *de lege ferenda* – предвиждане на бързо производство по искове срещу откази за достъп до информация, закрепване на правото на отговор в печатните медии, подобряване на някои аспекти на режима на задължителното депозиране на печатни и други произведения и обявяване на разпространителите на доставчици на медийни услуги, усъвършенстване на уредбата на защита тайната на журналистическите източници, по-добрата защита на лицата, които подават сигнали за правонарушения (т.нар. *whistle-blowers*) и др. Развитието на българския модел на гарантиране на свободата на словото като ценност и на закрепване на правото на изразяване на мнение, на търсене, получаване и разпространяване на информация и свободата на

печата и другите средства за масова информация е проследено и анализирано в контекста на процеса на постепенно утвърждаване на плуралистичното общество и демократичната държава. Ето защо, формулираните предложения *de lege ferenda* са актуални и обосновани.

Дисертационният труд доказва по убедителен начин задълбоченото познаване на теоретичния и практико-правен аспект на проблематиката на свободата на словото в Република България. В него и в представените научни публикации са анализирани богати по обем и съдържание теоретични концепции и становища, които заедно с важните предложения *de lege ferenda*, определено допринасят за развитието на института на свобода на словото в българския конституционен модел.

Авторефератът на Симона Велева-Стойнова съдържа прецизно всички необходими елементи, а справката за научните приноси, изготвени от докторанта, изразява точно постигнатото в дисертацията. В дисертационния труд се наблюдават и някои несъвършенства, които не намаляват научната му стойност. Необходим е по-задълбочен анализ при проявлението на правото на изразяване на мнение в политическата сфера в частност в предизборните кампании на политическите субекти, както и на свободата на словото в Интернет. Това би допринесло за пълнотата на изложението и би обогатило анализа. В дисертационния труд понякога се стига до смесване в анализа на свободата на словото като конституционна ценност от една страна и като конституционно защитено право, от друга. Въпреки това след развитие на текста в тези аспекти, считам че дисертационният труд заслужава да стане обществено достояние като самостоятелна научна публикация. С научната си стойност на цялостното изследване на свободата на словото такава публикация би била полезна не само за изследователите в сферата на конституционното право, но за

хората, които активно се занимават с политическа, журналистическа и обществена дейност.

Уважаеми членове на Научното жури,

С оглед качествата на дисертационния труд, считам че той притежава безспорни достойнства, демонстрира задълбочен анализ водещ до теоретични изводи, съдържа важни приносни моменти и предложения *de lege ferenda*, поради което с убеждение предлагам на Научното жури да даде образователната и научна степен „доктор“ на Симона Здравчева Велева-Стойнова в научната област Социални, стопански и правни науки (3), професионално направление Право (3.6), специалност Конституционно право .

28.05.2019 г.

Изготвил рецензията:

проф.д-р. Пламен Киров